# БІБЛІОТЕЧНИЙ ЖУРНАЛ

............

Орган співробітників
Всенародньої Бібліотеки України при УАН

ч. 6-8

Київ 1926

Видруковано в Листопаді на
машинці, в 5 примірниках.

# О Г Л А В



-"-"-"-

Б І Б Л І О Т Е Ч Н И Й

Ж У Р Н А Л

Орган співробітників Всенародньої Бібліотеки
України при Українській Академії Наук.

Червень-Серпень 1926

/ч.6-8/

-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£-£

Л. Биковський.

# МАНДРІВКА ПО ЧЕСЬКИХ БІБЛІОТЕКАХ

## 1.

## БІБЛІОТЕКА ВІЙСЬКОВОГО НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ЧЕСЬКОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.

Вступ. Інститут є приватною інституцією, яка має за завдання сприяти розвоєві та поширенню військових наук в чесько-словацькій Республіці /ЧСР/. Серед засобів, яких Інститут вживає для цього, є також бібліотека, що міститься в Празі. Відомости подаемо на підставі особистого відвідання її, інформацій бібліотекаря капітана Вольфа й статті капітана Едварда Кубаші: Vědecký Ustav Vojenský, що уміщена в Průvodce Výstavou knižní Kultury. Praha, 1926 стр. 113-118, виданім з нагоди Міжнародного Бібліотечного З'їзду в Празі.

Виникнення Бібліотеки. Бібліотека виникла 1918р. з бібліотеки б. офіцерського гуртка та з бібліотеки б. Кадетської школи у Празі. Через з'єднання цих бібліотек дісталося Інститутові біля 50.000 томів книг, переважно німецьких, що обіймають поруч цінного матеріялу й велику кількість мало-вартної белетристики. Багато з того прийшлося викинути, так

що лишилося біля 40.000 томів, які треба було доповнювати творами з літератур західних і слов'янських та цілком перекаталогізовувати.

Приміщення. Книжний фонд міститься в одній великій салі, а частина шаф розкидана по инших приміщеннях Інституту. Загалом приміщення на думку керовників Б-ки незадовольняюче. Особливо відділ часописів вимагає що раз то більшого місця, і слід було б мати для цього окрему салю. Бібліотека має бути перенесена в скорім часі до новозбудованої офіцерської школи, де для неї виготовлено спеціяльні - відповідні бібліотечним вимогам приміщення.

Адміністрація складається з урядовців - військових та цивільних, яких призначає й утримує за свій кошт військове міністерство. Всього працює 9 осіб на чолі з бібліотекарем штабним капітаном Рихардом Вольфом, автором поважної бібліографичної праці, про яку див. далі, й великим знавцем свого діла.

Фінанси. Бібліотеку утримує Інститут, який в свою чергу дістає на це дотації від військового міністерства. Від 1.УІІ.1921 до 31.ХІІ.1925 Інститут витратив на Бібліотеку 394.005 чеських корон, які пішли головно на урядження Бібліотеки та купівлю книг і часописів.

Комплектування провадиться головно шляхом купівлі книг, потім шляхом обміну. Інститут провадить інтенсивну видавничу чинність і в обмін за свої видання дістає чимало книг та часописів. На останньому місці стоять дари.

Книжний фонд. Складається з головного фонду, який має найбільше значіння для празьких членів Інститута, і шести мандрівних бібліотек, кожна по 20-30 томів. Останніми облегчується офіцерам, що знаходяться в провінціяльних містах, студії з військових наук.

Каталоги. Мається звичайний каталог книжної форми; далі є інвентар, де кожна книжна одиниця дістає своє порядкове число. Окрім того провадиться топографичний каталог, про який див. далі. Мається на картках комбінований каталог: абетковий авторів та

предметний. Картки формату 16х12 сантиметрів знаходяться у скриньках. Картки трьох барв: біла для авторів, синя для відсилок, рожева - для предметних карток. Всі згадані картки уложені за абеткою.

Розміщення на полицях. Полиці дерев'яні, бо на залізні Бібліотека не мала коштів. Мається умовно дві салі "А" і "В". В них стоять нумеровані шафи. В шафах полиці нумеровані. На кожній полиці оден формат книг, які нумеровані з лівої руки до правої від першого числа. Отже система т. зв. кріпацька. Відповідно до цього маються топографичні книжкові каталоги, де кожна назва має своє число.

Систематичний каталог допіру заводиться. Прийнято децимальну бібліографичну класифікацію Брюсельського взору. З цею метою бібліотекар Вольф видав спеціяльну працю: Desetinné třídění věd, /Десяткова класифікація наук/. 1925 8°, 186 стр., з особливим оглядом на відділ військових знаннів. Праця має пояснюючу передмову відомого чеського бібліографа Л. Živного і уявляє собою опрацьовання, відповідно до потреб б-ки, "Манюеля". В цій праці автор після вступу подає засади й правила десяткової бібліографичної класифікації, потім скорочені таблиці класифікації і поширені військових знаннів, таблицю помічних індексів та абетковий покажчик. Згадана праця складена повно й акуратно і є незамінимим підручником не тільки для чеських, але й для инших слов'янських бібліотекарів при каталогізуванні книг із царини військових знаннів, не кажучи вже про те, що поширює відомости про децимальну класифікацію, яка з'окрема в Чехах ще багато має ворогів серед наукових та бібліотечних кол.

Праця по урядженню систематичного каталога б-ки знаходиться в тій стадії, що з комбінованого каталога знята карткова копія. Тепер лишається проставити на картках індекси й збільшити кількість деяких карток згідно правилам цеї си -

стеми. Картки будуть уміщені в скриньках. В такий спосіб уряджений систематичний каталог буде третім в ЧСР. Першою в ЧСР запровадила у себе систематичний каталог за десятковою системою ще перед роками б-ка Празької Торговельної Палати, другою - б-ка Відділу Преси Президії Ради Міністрів.

Читальня знаходиться при Б-ці. Складається головно з часописів та газет, які Інститут почасти купує, а почасти вимінює за свої видання. Дня 31.XII. 1925 було викладено в читальні 27 денників і 266 часописів, а саме:

| | | | |
|---|---|---|---|
| Чеських | -170, | литов. | - 2, |
| франц. | - 32, | швайц. | - 2, |
| нім. | - 14, | угор. | - 2, |
| англ. | - 10, | бельг. | - 1, |
| італ. | - 8, | норв. | - 1, |
| румун. | - 8, | голанд. | - 1, |
| югослов. | - 6, | іспан. | - 1, |
| польських | - 6, | | |

Випозичання книг. Книги видаються додому членам Інституту. Система випозичання застаріла. Пишуться розписки, які складаються з двох частин. Одні половинки укладаються в порядку прізвищ абонентів, а другі за сигнатурами топографичного каталога.

Закінчення. Бібліотека прийняла жваву участь у Міжнародньому Бібліотечному З'їзді; виставлено було згадану фахову працю бібліотекаря та одну з мандрівних б-к. Нині бібліотека завдяки своїм збіркам, не дивлячись на свою почасти немодерну організацію, є нарівні з бібліотекою військового міністерства головною фаховою військовою бібліотекою в ЧСР і великою підпорою при студіюванню військових наук у згаданій країні.

-"-"-"-

М. Ясинський

## ПИТАННЯ З ТЕОРІЇ БІБЛІОГРАФІЇ на 1-ій КОНФЕРЕНЦІЇ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК У. С. С. Р.

Нам не доводилось читати, або хоч чути, щоб хто-сь заперечував значіння 1-ої Конференції Наукових Бібліотек УССР для нашої чергової бібліографичної роботи з книгою. Тим менше заперечувати, або хоч ослаблювати це значіння, збіраємось ми.

Ставлячи питання про те, як 1-ша Конференція віднеслась до сучасних проблем теоретичної бібліографії, ми маємо на увазі лише підкреслити, оскільки при кожній нагоді потрібно зупинятись на цих проблемах, коли ми хочемо прискорити підведення під нашу бібліографичну роботу з книгою наукової бази.

Нам можуть закинути, що 1-ша Конференція мала цілеву установку на практику й організацію роботи в наукових бібліотеках і зовсім не мала на меті підносити питання виключно теоретичного характеру. Можуть закинути також і те, що не тільки в нас так було, а й 1-ша Конференція Наукових Б-к РСФСР, що відбулась в Москві в грудні 1924р., не ставила ні одної доповіді на тему з теорії бібліографії.

Ми приймаємо такі зауваження, але лише, як фактичну справку. Що ж до суті справи, ми мусимо нагадати, що на нашій Конференції значну частину уваги було присвячено бібліографичній роботі. А коли ми не мали, й не відомо, чи скоро будемо мати, спеціяльну бібліографичну конференцію, то, на нашу думку, наша бібліотечна конференція з цього погляду повинна була присвятити якусь частину уваги і питанням теорії бібліографії.

До такого висновку як-раз приводить і практика РСФСР, де на черзі вже другий бібліографичний з'їзд, на якому природньо будут розглядатись і питання бібліографичної теорії.

Отже, ми думаємо, що на 1-ій Конференції Наукових Бібліотек УССР слід було б поставити принаймні одну доповідь на тему: що таке бібліографія, який її предмет, обсяг і методи роботи.

До цієї думки приходимо, після перечитання в "Бібліотечному Збірникові" ч.1 тих доповідів, в яких доповідачи побіжно, в залежности від спеціяльних своїх завдань, торкались і питань з теорії бібліографії. Спробуємо в дальшому стисло проаналізувати ці побіжні думки. Зупинимось спочатку на доповіді М.І. Сагарди.

В своїй доповіді Сагарда торкнувся між иншим питання про природу бібліографичної роботи. В одному місці ми знаходимо таке запитання:"Чи є справжня мірка до визначення того, що саме належить до науково- бібліографичних робіт". x/ Цим запитанням ставиться під сумнів вся сучасна бібліографія, яка, як відомо прагне стати наукою, працює над визначенням своєї мети, свого значіння, свого предмету, й методів роботи з цим предметом, нарешті працює над своєю термінологією, тоб-то шукає всього того, що робить певну дисципліну людського знання наукою. І як раз в тій своїй частині, де вирішуються питання про надання практичній бібліографії науковости, сучасна бібліографія має певні досягнення. Та об'єктивність в характеристиці витворів думки й слова, яку висуває, як першу вимогу науковости "бібліографичних робіт", проф. М.М. Куфаєв і мусить бути тою "справжньою ознакою", про яку М.І.Сагарда знає, але в загальній своїй концепції бере її під запитання. Невиразність аналізу виявилась і далі в доповіді М.І. Сагарди:"Правильний шлях взято в останні часи тими бібліографами,каже він, які не визнають принципової різниці між так званою теоретичною, науковою бібліографією, та так званою практичною, прикладною бібліографією" І далі:"Цілком послідовно й грунтовно цю думку формулює проф. М.М. Куфаєв. Бібліографія, пише він,

x/ Бібліот. Зб. ч. I, стор. 46.

е разом і чиста прикладна наука. І міст між тією й другою х/ в ній самій, в її системі, у відповідній її конструкції". Тут ціла термінологична мішанина: з одного боку бібліографія зветься теоретичною, науковою, чистою, з другого - практичною, прикладною. Зрозуміло, що М.І. Сагарда, маючи спеціяльне завдання, яке вимагало своерідного докладного аналізу, не міг зупинятись на цій принциповій мішанині. А між тим пересічному бібліотекарю й бібліографу трудно, а часом і не можливо усвідомити в основній системі всі ті поняття, які заховані за всіма згаданими термінами. Потрібний був спеціяльний до них коментарій, спеціяльний дослід для з'ясування понять і термінів. Потрібно було пошукати певної думки, й певної відповіді на питання про те, оскільки бібліографія е наука прикладна, оскільки вона, як прикладна дисципліна, з'ясувала вже свое місце серед инших наук, як її можна ув'язати з спробами сучасної систематики наук і з'окрема книгознавчих дисциплін.

Певне з'ясування згаданих питань потрібне було особливо через те, що инші доповідачі на тій же конференції висловлювали, правда теж при нагоді, але категорично, такі думки про роботу бібліографа й про бібліографію, які з погляду сучасної бібліографії просто не можливо прийняти. "Не спеціяліст- бібліограф, а спеціяліст- учений, дослідувач, за допомогою техніка- бібліографа, повинен підготовувати бібліографичні матеріяли з того, чи иншого питання". Це через те, що "бібліографична робота не е самоціль, а засіб" /Бібл. зб. ч.1, стор.66 доклад М.А. Годкевича/.

Що бібліографична робота не е самоціль, а засіб, це як раз і е підстава для того, щоб віднести бібліографію до наук прикладного значіння. х/х/ Проти цього нема чого заперечувати, але незрозуміло - чому такі несподівані висновки

х/ Біб. зб. ч. 1, стор.46.
хх/ Хвольсон, С.Д.- Наука чистая и прикладная. Научн. Работн. ж. 1926, №1, 32-48с.с.

зробив М.А. Годкевич з цього безперечного положення. Чому бібліограф є лише технік, і чому бібліограф лише виконує те, що йому підготовить учений-фаховець?. Які ж тоді функції бібліографа? Невже бібліограф лише пише картки, а бібліографія є лише карткографія? Допомога ученого для бібліографа бажана. Але кожний науковий робітник не може обійтись без того, щоб не використовувати здобутки инших наукових фахів. Це звичайні умови наукової праці. Тепер друге. Прикладна наука зовсім не є одна техніка. В прикладній науці є своя теорія й своя техніка, хоч в цілому прикладна наука базується на принципах певної спорідненої теоретичної науки. Візьмемо, напр. сучасну електротехніку. Наука це прикладна. Базується вона на принципах теоретичної фізики, але сучасний кваліфікований електротехнік не є виключно техничний робітник. Електротехніка має свою теоретичну частину, - свої методи, і той, хто опановує електротехніку в цілому, є справжній учений, що працює за своїми завданнями й методами, не під безпосереднім керуванням фізика - теоретика, а цілком самостійно. Що до бібліографії, ця прикладна наука теж повинна базуватись на принципах спорідненої теоретичної науки, скажемо соціології /науки про закони людських взаємин/, але з цього ніяк не слід робити висновку, що бібліографія не має своєї теоретичної частини, не має своїх методів, то-б-то не є цілосна наука, а є лише техніка, а бібліограф не може бути ученим в своїй галузі, то-б-то бібліографії, а його сфера роботи обмежена лише виконуванням певної техничної функції.

Таких категоричних корективів потрібують твердження М.А. Годкевича.

Звернути увагу на цю помилкову кваліфікацію бібліографичної роботи слід особливо через те, що на конференції не лише один М.А. Годкевич висловлював подібні думки.

Що-сь близьке висловлював і В.Д.Отамановський, коли торкався в своїй доповіді організації топобібліографичної праці.

"Складення вичерпних топобібліографичних покажчиків у кожній галузі вимагає фахової праці, або принаймні, керівництва дослідника - краезнавця"."Це примусило для належної наукової організації топобібліографичної праці притягнути /В Винниці М.Я./ до неї дослідників- краезнавців і доручити кожному керувати складенням покажчика відповідної дисциплини" /Біб.Зб.ч.1 стор.80-81/.

Коли бібліографичну роботу обмежити лише тим,щоб покажчик по певній ділянці знання був вичерпуючий, тоді цінні будуть справочні вказівки учених ріжних фахів. Але ж бібліограф, зібравши в кількосному відношенні повні, вичерпуючі матеріяли, можливо за допомогою ріжних учених, або їх праць, має ще перевести значну й не менш відповідальну роботу з цими матеріялами. Він має їх описати за певним методом, погодивши цей метод з сучасним станом бібліографичного знання, має систематизувати описаний матеріял, наперед розібравшись не лише в принципах сучасної бібліографичної систематики, а й в потребах сучасного споживача нашої бібліографичної продукції: сучасної науки й сучасної масової освіти. Очевидно,було б бажано, щоб наші учені - краезнавці усвідомили принципи сучасної бібліографії, в цьому бібліографія мала б велику допомогу, але очевидно також й друге - учений цікавиться в першу чергу самими матеріялами, що потрібні йому по його фаху. Вичерпуючі матеріяли- це в кращому випадкові мета його бібліографичних розшуків, але, як ми вже говорили, це лише одна частина, хоч і дуже важлива, в цілій бібліографичній роботі. Коли б всі учені, кожний по своему фаху виконував, чи допомагав виконувати цю частину роботи бібліографу - фахівцю, то всеж залишаються ще принаймні дві частини роботи -/опис і систематика/, які мусить виконати бібліограф. І коли хочемо мати науково складену бібліографичну працю, потрібно щоб її вико-

нував, а принаймні керував нею бібліограф-учений то-б-то спеціяліст свого бібліографичного фаху.

Третій ряд наших зауважень буде торкатись не стільки тверджень по суті, скільки на мою думку не досить проаналізованих висловів, які вживались на конференції доповідачами, коли вони при нагоді торкались бібліографичних питань. Приклади таких висловів ми знаходимо в ріжних доповідях. Зупинимось на доповіді Д.А. Балики:"Завдання наукових бібліотек в процесі соціялізації бібліотек, каже Д.А. Балика, полягає не тільки в тому, щоб накопичувати "книжкові скарби, та провадити "реєстраційну" бібліографію, а й у тому, щоб розкривати зміст книжок і оцінювати книжки з установкою на читача, та на завдання дня"./Б.Зб, ч.I стор. 93./. Говорячи про те, що в процесі соціялізації бібліотек до їх завдань входить і оцінка книжок, Д.А. Балика порушує першорядної ваги питання сучасної бібліографії: чи входить у завдання бібліографа оцінка змісту книги. З безпосередніх розмов з співробітниками ВБУ, і навіть з Баликою, я виніс враження, що всі ми не розходимось в цьому випадкові в думках, принаймні кардінально, і в основному оцінку книги вважаемо за науково-дослідчу роботу, яку переводить не бібліотекар і не бібліограф, а фахівець- учений. Робота ця близька до рецензійної, тільки ще складніша, а рецензійна робота, на нашу думку, виходить за межи наукової бібліографичної роботи. За наукову ж бібліографію в формі покажчиків будемо вважати ту, яка про зміст книги дає лише коротку й об'єктивну інформацію. Коли ж у своїй доповіді Д.А. Балика мав на увазі протиставити реєстраційній бібліографичній роботі бібліотек роботу більш широку, яка в певній мірі наближається до оціночної, тоді слід було б вжити й відповідного вислову, тим більш, що в словесному арсеналі сучасного книгознавства такі вислови є, й це відомо.

Торкнемось і другого місця в доповіді Д.А. Балики, де він до форм бібліографичної роботи відносить консультацію й виставки. В цьому випадкові природньо спадає на думку латинське прислов'я:

Життя сліпце. Нам. потрібні можливо точно окреслені формули, для розмежування ріжних книгознавчих дисциплін. А тут не тільки пересічний бібліотекар і бібліограф України стане перед трудністю відмежувати предмет і методи роботи бібліотекознавчої від бібліографичної.

Нарешті про "бібліографію для бібліографії". На конференції" де-хто вживав цього вислову, як і "реестраційна бібліографія" з підкресленням свого негативного відношення до такого роду роботи. Нам здається, що мотив "бібліографія для бібліографії" це е один з відгуків російської полеміки, яка точилась і ще не закінчилась між представниками т. зв. "чистої" бібліографії /Боднаревський/ і "критичної" /Дерунов та инш./. Але нам не слід продовжувати цю полеміку, бо, на нашу думку, сама формула "бібліографія для бібліографії" е наслідок непорозуміння. Всяка прикладна наука, й бібліографія з'окрема, не може бути не зв'язана своїми завданнями, процесами й досягненнями з практичним життям. Історія бібліографії як раз і доводить це. Ще менш доцільно на нашу думку протиставлювати реестраційну бібліографію якій-сь инший, напр. критичній. Справа не лише в протиставленні, а в практичній потребі. Важно, щоб життя потрібувало певної форми бібліографичної роботи. Візьмім наші бібліографичні потреби. Українознавча наука й масова освіта на Україні вимагають створення національної української бібліографії. Робота ця колосальна і тому метою з'економити сили й час для найскорішого її виконання, доведеться, очевидно, взяти таку форму, яка найбільш економна, а така буде дуже близька до реестраційної. Та частина української національної бібліографії, що її тепер переводить Українська Книжкова Палата, теж по-суті реестраційна. Такі, очевидно, наші можливости й ми мусимо визнати за потрібну й бібліографію реестраційну.

Цим ми закінчуємо перегляд питань з бібліографичної теорії, як вони при нагоді виникали й освітлювались на конференції. Ми гадаємо, що коли, напр., російська бібліографична думка з своїм більш, як столітнім стажем, не вважає за можливе обминати питання теорії бібліографії й колективно й індивідуально з'ясовує їх, то нам і для наукового удосконалення самих питань, і для облегчення певного сконсолідування всіх бібліографичних робітників України потрібно зосереджувати нашу увагу на теоретичних питаннях бібліографії ще в більшій мірі.

-"-"-"-"-

Д. Балика

## ПРО АНАЛІТИЧНУ КАРТОЧКУ.

Ми маємо мало матеріялів, що до правил складання аналітичних карток. Педагогическая библиография под редакц. Лебедева. Л. 1925; Ю. Ковалевський в "Правилах Картографії" /видання УНІК"у, Київ 1923/; Л. Хавкина "Руководство для небольших библиотек" 4-е из. 1925г.; Fellows Dorcas. Cataloguing rules with explanations and illustrations. New-York. The H. W. Wilson Company, 2. edition., Analytics, 164-185 р.; майже все, що удалося зібрати автору цієї статті. Але все ж таки питання не тільки цікаве, а й життьове - практика, робота бібліотек вимагає певних правил бібліографичного опису частин книжки, журнала, збірника. Тому робимо спробу накреслити, як певний поки що проект -

### ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ АНАЛІТИЧНИХ КАРТОК.

/Для предметового та тематичного каталогів, рекомендаційних списків і т.и./.

§ 1. Аналітичною карткою умовимось звати картку, складену на частину книжки, а саме: на передмову чи вступну статтю; на бібліографію по якомусь питанню /вказану в кінці книги чи після кожної глави/; на рецензію, на статтю того чи иншого автора, коли ця

стаття входить в хрестоматію, альманах, збірник, журнал, газету-цілком, чи як уривок; нарешті на главу або на розділ книги, коли вони мають цінність для списка чи для каталогу.

§ 2. Описуючи книжку, як відомо, на картку заносять такі відомости: автор, назва, видавець, котре видання, місце видання, рік видання, кількість сторінок, ціна, назва серії.

§ 3. При виділенні з книги окремої глави, чи глав, питання, розділу, коли це викликається метою рекомендаційного списку, тематичного чи предметового каталогу, на аналітичну карточку заносяться: 1/ автор, 2/назва книжки, 3/ видання, 4/котре видання, 5/місце видання, 6/рік видання, 7/слово: "дивись" чи скорочене "Див." 8/ назва окремого питання, розділу чи глави з підкреслюванням, 9/ сторінки, де міститься вказане питання, розділ чи глава, при чому слово "стор." ставиться перед числами, з яких перше зазначає сторінки, де потрібне нам місце починається, і друге - де воно закінчується. Ці числа з'єднуються рискою /-/. Числа сторінок виписуються тими ж знаками, що і в тексті, наприклад: стор. У1-XXI, чи 27-112.

§ 4. Виписуються статті журналу, газети, періодичного видання таким чином: складається карточка на кожну потрібну для нашої мети статтю, при чому на аналітичній картці одмічають: 1/ автора статті, 2/ заголовок статті /в разі потреби, заголовок розкривается в прямих дужках/, 3/ назва журналу зповна, 4/місце видання, коли його не видно із заголовку, 5/рік, 6/№, 7/том і 8/ сторінки.

Примітка: Коли стаття міститься у постійному відділі журналу і відділ цей має певну назву /напр., наук. хроніка, бібліографія, Miscellanea і т.и./, цю назву виписують перед зазначенням сторінок.

§ 5. Для того, щоб вказати, які №№ журналів бібліотекар

використав, складаючи рекосписок, чи предметовий каталог, пишуть одну основну картку на кожну назву журналу. На ній зазначають: назву журналу, видавця, місто, рік видання, всі переглянуті для каталога №№. Картка складається одна на всі роки, за які журнал обслідувано й описано.

§ 6. При роботі бібліотекаря з альманахами та збірниками складаються аналітичні карточки на кожну статтю збірника, потрібну для наших рекомендаційних списків. Важливо мати на картці такі відомості: 1/ автор статті; 2/ заголовок статті; 3/ слово: "збірник", 4/ повна назва збірника, 5/ видавець, яке видання, 6/ місце видання, 7/ рік видання, 8/ випуски, чи №№, 9/ сторінки збірника.

§ 7. Щоб знати, який матеріял ми вже використали / чи не перепустили ті чи инші збірники/, треба на кожного збірника чи альманаха писати ще основну картку з вказівками: назви збірника, чи альманаха, видавця, котре видання, місце, рік, випуски /чи №№/ розглянутих збірників /альманахів/.

§ 8. З метою кращого контролю над використаним матеріялом, що його виділено з журналів, збірників, альманахів і т.и., є рація ставити основну картку журналу, збірника і т.и. з вказівками використаних №№: а/ для тематичних каталогів і рекомендаційних списків, на початку кожної відповідної теми, а в/ для предметового каталогу всі основні картки краще ставити окремо перед усім каталогом. x/

§ 9. При розписуванні збірників, альманахів, журналів не рекомендується виділяти цілком розділи чи глави на аналітичну картку, бо це засмічує покажчика, робить його нечітким, заважає читачеві користатися ним. Виділяти треба тільки статті чи частини їх, взагалі чітко окреслені твори.

§ 10. Хрестоматії потрібують особливо старанного опрацьовання й

x/ Коли в бібліотеці є абетковий або систематичний каталог, потреби в окремому покажчику того, що було використано для складання предметового каталогу, немає. Тоді на другому боці картки систематичного чи абеткового каталога досить зробити помітку про

особливої уваги до них. Коли хрестоматія складається з кількох окремих розділів і кожний з них має в собі дрібні статті, уривки й т.и., розміром в ½ стор.-1 стор., які мають цінність, коли взято їх в цілому, то можна виділяти на аналітичну картку ціді розділи хрестоматії, при чому аналітичну картку пишуть не на розділ, а на автора хрестоматії.x/ Все ж краще складати карточки на статті, коли вони мають одну, чи більше одної сторінки і вказані в оглаві чи в тексті за авторами.

Порядок запису звичайний. Виписуючи розділ, позначаємо: 1/автор, 2/заголовок, 3/видавець, 4/яке видання, 5/місце видання, 6/ рік, 7/слова"Дивись відділ" чи "Див. відділ",8/назва питання, глава розділу з підкреслюванням, 9/сторінки.

Коли виписуємо автора статті, на картці позначаємо: 1/ автора статті, 2/заголовок, 3/слово"дивись" чи скорочене "див" і далі автора й назву хрестоматії, видавця, місце і рік видання, а також сторінки, де міститься стаття.

§ 11. Виписуючи статті, уривки й т.и. з хрестоматій, переписуємо заголовки статті на аналітичну картку так, як їх подано у хрестоматії. Різницю заголовків одного уривку чи ріжних уривків одної статті, оповідання й т.и. покладаємо цілком на відповідальність складачів хрестоматії. Бібліотекарь може у квадратових дужках, поруч з заголовком, що його подав упорядчик чи редактор хрестоматії, поставити справжній заголовок, себ-то подати відомости, звідки, з яких статтів взято уривка. Карточки, звичайно, розставляються за абеткою заго-

---

використовування відповідного альманаха, збірника чи журналу. Сказане стосується тільки до предметового каталогу. Для тематичних та рекомендаційних списків основні картки на журнали, на альманахи, і т.ин. писати треба окремо і ставити їх на початку списка чи теми.

x/. Див., наприклад хрестоматії Фейдер чи Войтоловського "Героизм революции". У Войтоловського можемо виділити -1905р., не виписуючи 15-18 авторів дрібних заміток та статтів. Будемо мати: Войтоловський, Л.Н."Героизм Революции" Ист.-лит. хрестоматия. Див. відділ "1905 рік", стор.149-194.

ловків, що ми виписали з хрестоматії.

§ 12. Щоб позначити, які хрестоматії опрацьовано і що перепущено, пишуть одну основну картку на хрестоматію в цілому. Її ставлять разом з основними карточками на журнали, збірники та альманахи на початку відповідної теми, тематичного, чи рекомендаційного списку й окремо у предметовому каталозі.

§ 13. Ріжні видання одної книги, збірника, хрестоматії й т.и. потрібують кожний раз окремого запису всіх відомостей про статтю на окремих аналітичних карточках.

§ 14. Якщо статтю автора надруковано в ріжних часописах, збірниках і т.и, на кожну пишуть окрему картку.

§ 15. Карточка на рецензію складається так:1/ автор книжки чи статті, на яку подають рецензію, 2/назва її та підзаголовок, 3/видавець, 4/Яке видання, 5/ місце ,6/рік видання,7/ слово "Рец." /рецензент/,8/призвіще,та ім"я рецензента, 9/назва журнала, збірника, альманаха, газети, де вміщено рецензію,10/ місце, рік і сторінка.

§ 16 Коли на книгу, чи статтю є кілька рецензій,відомости про кожну записуються на окремій аналітичній картці. У тематичних, та предметових каталогах, у рекомендаційних списках рецензію на книжку, чи статтю можна виписувати на каталожну картку. Спочатку подаються всі відомости про твір, а потім унизу картки ставлять "Рец."і описують рецензію, чи рецензії. Позитивну оцінку умовно позначаємо знаком /+/ ліворуч од призвіща рецензента; негативну знаком /-/

-"-"-"-"-

В. Козловський

## ТЕРМІНОЛОГІЧНІ УВАГИ

### 1.

### ПРЕДМЕТОВИЙ КАТАЛОГ ЧИ РІЧЕВИЙ КАТАЛОГ?

Можливо, що дехто здивується, чому ми уважаємо за потрібне ставити це питання; справа може здаватися ясною і вирішеною безпорно через те одно, що термін "предметовий каталог" точно відповідає термінам"предметный каталог" та " Subject catalog", ",загально уживаним і безспорно прийнятим в російській та англійській бібліографії. І однак "Бібліологічні Вісті" примушують нас поставити термін "предметовий каталог" на обміркування, бо вони систематично і послідовно уживають замісць нього слів "річевий каталог", "річеві слова" /Див. Бібліологічні Вісті,1925,ч.1-II, стр. 146 і 168, справоздання про доповіді Б.С. Боднарского та М.В. Русінова і А.І. Калишевского/.

Ясно,що для того, аби підійти до рішення справи, треба усвідомити собі значіння термінів "предмет" і "річ". Коли ми заглянемо в "Философский словарь под ред. Э.Л. Радлова СПБ.1911", то знайдемо під словом "вещь", котре відповідає висказові "річ"української мови,такі пояснення:

"Вещь обозначает конкретный предмет, некоторую совокупность качеств и их носителя,представляемых сознанием как нечто единое, цельное, способное к действию и независимое от акта представления. В схоластической философии вещи внешнего мира противополагались всякому содержанию мысли. Это различие в русском языке обозначается словами "вещь" и"предмет" /об'ект/".

Під словом "об'ект" в тім самім творі читаємо:

"Об'ект обозначает содержание сознания, противополагаемое суб'екту; об'ект есть то, на что направлена деятельность сознания. В этом смысле об'ект есть некоторое внутреннее переживание.."

Із цього опреділення термінів "річ" та"предмет" стає ясним,

що бібліотечний каталог може мати діло тільки з "предметами", а не з " річами". Тут очевидно не може бути ні найменшого сумніву відносно загальних понять, як напр.: неорганічна хемія, метали, золото, але й такі "речи", як "брилiянт Когінур" або "статуя Мефістофель роботи Антокольского", являються речами тільки для скарбниці англійського короля та для музея, а ніяк не для бібліотеки, що має книжки про ці речі, бо в книжках перед нами розкривається "содержание мысли" про згадані брилiянт та статую, книжки направляють "деятельность сознания" на ці речи. Переломившись в людській свідомості, конкретні, реальні річи стають поняттями, і тільки з такими поняттями, як "содержанием мысли" або "предметами", а не з самими речами, ми і маємо діло в книжних творах, а вслід за тим і в каталогах. А через те той каталог, який має діло з предметами, повинен бути названий "предметовий каталог", в той час, як "річевими каталогами", не грішачи проти логіки і простого здорового розуму, слід було би звати опис скарбниці англійського короля та каталог того музея, де зберігається Мефістофель Антокольского.

## 11.

## КАТАЛОГРАФІЯ, КАРТКОГРАФІЯ, ПРАВИЛА ДЛЯ СКЛАДАННЯ АБЕТКОВОГО КАТАЛОГА

В однім із засідань Ради ВБУ було висловлено сумнів відносно правильности слова "каталографія". Та особа, котра піднесла такий сумнів, хотіла сказати, що слід було би писати "каталогографія". Ми признаємо, що остання форма є правильна і коректна, не можемо однак не вказати на те, що в зложених словах взагалі, і в грецьких з'окрема ми спостерігаємо не раз випадання цілого останнього складу в першій із складових частин в тих випадках, коли шелестівка останнього складу та перша шелестівка другого слова однакові; для прикладу наведемо слово "мінералогія" замісць "мінералологія". Те саме сталось, очевидно, і з нашою "каталографією".

Треба думати, що згадане слово попало до нас, як і в росі-

ську літературу, під впливом "Міжнародних каталографічних правил", виданих МБІ в Брюселі 1911 року. Фактом є те, що ні "Правила та звичаї, прийняті в головних Паризьких бібліотеках для складання та порядкування каталогів авторів і анонімних творів", Париж, 1912, ні "Правила для каталога; описання авторів та заголовків, уложені Комітетами американської та англійської спілок бібліотекарів", Лондон, 1908, ні "Інструкції для абеткових каталогів пруських бібліотек", Берлін, 1899, слова „каталографія" не знають.

А.В. Мезьер в своїм творі "Словарний указатель по книговедению" прийняла термін "каталографія", але поруч поставила пояснення чи паралельні терміни "картописание, техника библиографического описания книг". Із ряда творів, наведених у А.В. Мезьер під рубрикою "каталографія", тільки два мають в своїх заголовках це слово, и оба появились в "Библиографических Известиях", що виходили під редакцією Б. Боднарского /Каталография. Техника библиографического описания. В "Б.И", 1913, №4; а також Всев. Чешихин. К вопросу об алфавите в каталографии. В "Б.И", 1925, №№1-2/. Пізніше цей термін ужито Е.І. Шамуріним в його "Каталография. Руководство к библиографическому описанию книг. Москва 1925". Инші російські автори і давнішого, і нового часу цього терміна не знають. Пошлемося особливо на Ю.Бітовта, А.Д. Торопова, Ал.Белова, А.І.Калішевского, Л.Б.Хавкину та на "Основные положения для составления алфавитного каталога", видані Вищими курсами бібліотекознавства при Російській Публічній Бібліотеці в минулім році.

В українській літературі слово "каталографія" зустрічаємо у Ю.Меженка /Бібліотечна техніка, стр. 30-31/ та у Ю. Ковалевського і Ю. Меженка /Практическое руководство по библиотековедению. Глава 11. Каталография/.

Юр. Ковалевський назвав видані ним правила бібліографічного описання "Правила карткографії"; Е.І. Шамурін у вступі до свого, згаданого вище твору говорить про "схедографа или картописателя".

Які ж терміни прийняти нам в українській літературі? Думаємо, що йдучи за прикладом переважної" більшости бібліографів,-і то більшости дуже авторитетної,- ми повинні завести назву "правила складання та порядкування абеткового каталога" або коротше" "правила абеткового каталога". Що правда,термін "каталографія",- але ж тоді вже ліпше "каталогографія",- приваблює своєю короткістю, але за ним стоїть властиво авторитет одного тільки МБІ в Брюселі.

Слово "картографія" і утворене за ним співробітниками ВБУ слово "картограф" заключає в собі помилку з погляду термінологічної та філологічної техніки. Слово "картка", утворене з чужомовного "карта", є здрібнілою формою, властивою не первісній, грецькій мові, а мові українській. А між тим при творенні нових термінів та й взагалі нових слів,неможна спрягати слів двох мов: одної старовинної - грецької або латинської,- а другої нової, в данім випадку української. Через це слово "картографія" слід зовсім відкинути. До того ж по суті цей термін означає лише технічний процес писання, виготовлення каталожної картки, а не правила складання бібліографічного описання книжок, то вказує на те, що Шамурін назвав схедографією або картописанням. На нашу думку ці два останні означення мають мало шансів на те, щоби прищепитися в українській мові, хоч терміни "схедографія, схедограф" вповні правильні; зате термін "картописання" викликає сумніви, бо під словом "карта" ми розуміємо географічні карти, а в бібліографії та бібліотеці говоримо про "картку, карточку".

## Ш

## МІЖНАРОДНЯ ДЕЦИМАЛЬНА БІБЛІОГРАФІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИ ДЕСЯТКОВА БІБЛІОГРАФІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ?.

Б. О. Борович в своїй доповіді на Першій Конференції наукових бібліотек УСРР твердить: "Десятичная система не обладает и тем свойством, ради которого она оказалась у нас победительницей: вовсе она

не международна и не общепризнана" /Б.О.Борович. Классификация книг в научных библиотеках и предметный каталог в Бібліотечнім Збірнику, ч.1, стр.108/.

В наше пряме завдання на цім місці входить лише установлення правильної назви для десяткової системи, однак,щоби підійти до нього,не від речи буде застановитися над питанням про міжнародній характер цеї системи.

Міжнародніми називаемо такі явища, події, факти, котрі спостерігаемо не в одній державі, а в двох або більше. В такім значінні десяткова система очевидно мае право називатися міжнародньою, але ж з таким самим правом можна було би назвати міжнародньою ще не одну бібліографічну систему, як от напр. із новіших систему Бібліотеки Конгреса, що знайшла дорогу і в Англію і в Радянський Союз /Бібліотека Комуністичної Академії в Москві/, із старіших особливо систему француза Брюне, котра в свій час була популярна і заведена в практиці далеко поза межами Франції та явно вплинула на неодну бібліографічну класифікацію, вироблену в Англії, в тім числі на схему каталога Бібліотеки Британського Музея.

Міжнародність в такім значінні ще не великий здобуток і нам здається, що МБІ в Брюселі виставив як свое боеве гасло властиво не міжнародність, протиставлену державному,національному, а універсальність, протиставлену спеціяльному, обмеженому предметом, часом,територією.З одного боку МБІ збирае матеріяли для бібліографії всіх наук і всіх народів, для всебічного універсального бібліографічного репертуара,хоч не думае і не хоче зробити той репертуар міжнародним, бо картотека знаходиться в Брюселі як власність і під управою МБІ, з немалою участю національного, а саме Бельгійського уряду; з другого боку МБІ рекомендуе свою систему для порядкування всякого рода документів взагалі, отже не тільки книжок, або їх змісту, але також іконографічних матеріялів і навіть ділової та урядової кореспонденції.

А тепер, переходячи до властивого термінологічного аналізу, зконстатуемо насамперед, що сам МБІ назвав свій апарат так: Підручник (манюель) універсального бібліографічного репертуара, а систему порядковання називае: Децимальною бібліографічною класифікацією. Вповні згідно з тим поступае і Б.С. Боднарский, коли випускае вперше "Сокращенные таблицы десятичной библиографической классификации". Москва. 1910. Юр Іванов-Меженко перший видае таблиці десяткової системи МБІ під заголовком: Міжнародня децимальна бібліографічна класифікація. Киев, 1919. Джерела, з яких він взяв таку назву, нам невідомі, - на всякий випадок не могло це піти з праджерел, бо вони нам відомі і ми їх тільки що навели. Пізніше десяткову систему називали міжнародньою Юр. Меженко в своїй: Бібліотечній техніці. Київ, 1922, та Ю. Ковалевський в: Практическом руководстве по библиотековедению. Петроград, 1923. Відзначимо, як інтересний момент, що і Б.С. Боднарский видае книжку: Классификация кооперативной литературы по международной десятичной системе. Москва, 1922, але рік пізніше знов поправляеться, написавши: Библиографическая классификация /Общий обзор и десятичная система/. Москва, 1923.

Після цих виводів ясно, що слід прийняти такий термін: "Десяткова бібліографічна класифікація Міжнародного Бібліографічного Інститута в Брюселі". Автора треба додавати тому, бо та сама система маеться ще в редакції Мельвіля Дюї, а окрім того на засаді десяткових чисел збудовано також бібліографічні системи Шварца, Бодлеянської Бібліотеки /в Оксфорді/, бібліотеки Прінстонського університету та инші менше знані.

Незалежно від міркувань по суті, ми були би проти надавання всяким взагалі системам назви "міжнародній", виходячи із загальних правил для установлення термінів. Кождий, кому доводиться заводити, винаходити нові терміни, мусить дбати про те, щоби словесна форма терміна вже сама по собі вказувала на якусь характерну, специфічну ознаку того поняття, яке він хоче назвати. З цього погляду ідеальними являються такі терміни як: соціологія, наука про народне господарство, петрографія, соматологія. Слово ж "між-

народній" можна приложити до такої безлічі понять, що вкінці слід порадити прикладати його лише до явищ політичного порядку, та й то з великою обережністю. В пристосованні до науки та техніки слово "міжнародній" позбавлене абсолютно всякого конкретного значіння, бо хто-ж може говорити про російську рефлексологію, німецьку фізику, англійську парову машину. Це слово не може бути специфічним, і до того всього воно ніколи не характеризує суті речи, а лише її" географічне поширення.

## ІУ

## КАРТКА МІЖНАРОДНЬОГО ФОРМАТУ?

На Першій Конференції наукових бібліотек УСРР хтось із учасників, забравши слово в дебатах по доповідях про організацію нашої бібліографічної" роботи, жалувався на низький рівень фахового знання серед наших робітників книги і як приклад наводив факт, що він знає таких людей, котрі вірять в те, наче б існує якась картка міжнародньго формату. Явище справді невідрадне, подумали ми, слухаючи ту промову, і шукали корня його в нашій бідності на доступну і добру фахову літературу, в той час як чужомовна література більшості з нас або недоступна, або незрозуміла. В цих поясненнях ми вповні йшли за думкою Ю.О. Меженка, котрий в одній своїй статті констатує: "Бібліотекономія наша перебуває в стані гіршому ніж яка инша з наших бібліологічних дисциплін. Цей поганий стан пояснюється тим, що бібліотечна практика, підперта безграмотною літературою, звязує бібліотекономів наших і навязує їм трафаретні методи, в значній мірі вбиває ініціятивні думки" /Ю.Меженко. Підсумки і де-які перспективи в українській бібліологічній роботі. Бібліологічні Вісті. 1925, ч.1-11, стр.44/.

На тім цей епізод і забувся. Аж ось недавно, принагідно листаючи "Бібліотечну техніку" Юра Меженка /Іванова/, ми на стр. 44 прочитали: "Правила записування анкети. §1. Анкета записується на картках міжнародного формату". Ю.О. Меженко видно ува -

жав справу з цими картками настільки ясною, що навіть не потрудився вказати, який же саме формат повинна мати така картка, так начеб словом "міжнародній" сказано все. Правда, з дальшого викладу /стр.45 згаданого твору/ ми довідуємося, що один з країв картки міжнародного формату має 7½ сантиметрів; але ж таких відомостей мало, бо річ загально знана, що всяка площа означаеться що найменше двома вимірами: довжиною та висотою, а у Ю.О.Меженка подано вимір лише одної із сторін. В другім місці книжки, а саме в § 1 правил бібліотечної каталографії /стр.31/, ми читаємо про каталожні картки, що вони повинні бути розміром 7½ х х12½ сантиметрів, і догадуємося, що це мабуть і є міжнародній формат, однак певности в тім мати не можемо, бо автор Ю.О. Меженко не називає цих карток картками міжнародного формату.

Ю.О.Меженко видав свою "Бібліотечну техніку" 1922 року, і вона чи не перша книжка по бібліотекознавству українською мовою; це дає нам право припускати, що як раз Ю.О.Меженко, а не хто инший, пустив у нас в обіг термін "картка міжнародного формату".

Коли недоцільно називати міжнародньою якусь систему бібліографічного описання або класифікації, то відносно каталожних карток вираз "міжнародній" прямо таки нічогісенько не говорить. В ужитку є так багато форматів і брак одностайности такий великий, що мабуть всі існуючі формати прийнято по ріжних краях і тому вони можуть бути названі міжнародніми. Цим ми не думаємо заперечувати тому всіми признаному фактові, що картки розміром 7½х12½ сантиметрів здобувають що раз більше признання, особливо коли мова йде про абетковий каталог, і коли би нас спитали: А як же Ви назвали би цю картку, то ми відповіли би: нормальною бібліографічною карткою, бо норма 7½х12½ сантиметрів уважається багатьома як достатня, економна і доцільна.

-"-"-

Подаючи отці уваги на критику товаришів, ми хотіли би переконати їх, як важна справа термінології, як мало у нас на цім полі зроблено і, що ще гірше, як багато зроблено зле - без передумання і

критики. Часто ми маємо діло із наскоро викованими, не раз дуже претензіозними термінами, що повстають із схоплених в поверховнім читанні фраз, із запозичених в щоденнім ужитку або у товаришів, непередуманих слів, із передвзятих, неперевірених критикою тверджень. Хоч ми і рискуємо надужити увагою читачів, однак ми не можемо не навести одного досить довгого місця із книжки Г. Винокура: Культура языка. Очерки лингвистической технологии, що вийшла в Москві 1925 року. Він говорить на стр.84: "Все почти элементы нашей фразеологии - это изношенные клише, стертые пятаки: не поймешь, какова их цена... это слова, лишенные всех функций, кроме назывательной... За всем этим словесным обнищанием, за этим катастрофическим падением нашей лингвистической валюты... кроется громадная социальная опасность. В самом деле: не трудно ведь видеть, что поскольку мы в нашем социально- политическом быту пользуемся ничего незначащими - ибо форма их более не ощутима -лозунгами и выражениями, то бессмысленным, ничего не значущим становится и наше мышление. Можно мыслить образами, можно мыслить терминами, но можно ли мыслить словарными штампами, реальное содержание коих совершенно выветрилось?. Такое мышление может быть только "бессмысленным". Потому что, употребляя то или иное традиционное выражение, пользуясь окаменелой фразеологией, мы ведь в сущности не понимаем того, что говорим".

-"-"-"-"-

Ф. Максименко.

## ДО БІБЛІОГРАФІЇ УКРАЇНОЗНАВСТВА.

Не що давно в пресі з'явилася звістка, що в центрі офіційно вже "поставлено на чергу дня питання першорядної ваги про складання бібліографічного репертуару "Україніка" /Див. В. Дубровський: Будівництво державних бібліотек Культура і Побут, 1926 №33, стр.2/. В звязку з цим вважаємо за вчасне нагадати про долю "Обозренія трудовъ по славяноведенію", що, за словами П. Руліна, було "може єдиною досі серйозною спробою бібліографії

українознавства /Бібл.Вісти 1925.№1-2стр.27/.

Докладні відомости про це видання дає стаття А.Л.Бема в "Библіологическом Сборнике" т.1в.1.П.1915г./або трохи в ширшому вигляді в брошурі:"Обозренiе трудов по слов'яноведенiю.Извлеченiя из протоколов заседанiй сотрудников...за 1911-1913гг, СПБ.1914/. Ми зазначимо тільки, що в "Обозренiи" реєструвалися книжки й статті про українську мову, літературу, історію, археологію, етнографію та мистецтво починаючи з 1908 року. Спочатку "Обозренiе" друковалося в "Известiях Отделенiя рус.яз. и словесности ИАН /огляди за 1908-1911р.р. в томах ХІУ-ХУІІ/; з 1912р. воно стало виходити окремо, при чому українознавству мав бути надалі присвячений окремий випуск."Литература украиноведенiя за 1912г" була складена у Львові В.В. Дорошенком по значно поширеному програму /з економикою, правом і т.и./,як Ш вип."Обозренiя за 1912р. /стор.473-536/.За 1913р."Украиноведенiе" складалося в Петрограді С.П.Вікулом,М.О.Кушніром,Є.Артюхом і А.Л. Бемом і здано було до друку в 1917 році, як останній /1У/ вип."Обозренiя за 1913" В "Книжному Вістнику" /1919.ч.1ст. 60/ було вміщено інформацію /А.Л.Бема/ про закінчення друком і передачу до продажу цього 1У вип.

Але це повідомлення було передчасне: 1У кн."Обозренiя" не тільки не поступила до продажу, але й друком ї"ї навіть не було закінчено: залишився недодрукований один бік останнього аркуша /8 сторінок/. В такому незакінченому вигляді аркуші"Украиноведенiя" пролежали кілька років і нарешті були ліквідовані - весь наклад пішов на макулатуру, /мабуть у 1925 році,коли після поводи йшла масова ліквідація видань,"утративших научное значение", за словами "Отчета Академии СССР за 1925г",стр. 356/."Ліквідацію" цю було переведено надзвичайно "чисто"-ні в друкарні, ні в видавництві, ні в"книгохранилище"РАН не залишилося ні одного аркуша. За відомостями Видавництва РАН по два примірники всього знищеного мало надійти до Бібліотеки та Архиву РАН, але ІУ кн. чомусь і тут не пощастило: за наведеними

справками в Бібліотеку вона не надходила і навіть невідома взагалі, а в Архіві її також не було відшукано.

Єдиний відомий досі нам примірник "Украиноведенія за 1913 год" зберігся був у редактора "Обозренія" проф. В.Б.Бенешевича; він складається з трьох цілком готових і сфальцованих аркушів /стр.687-734/, четвертого аркуша видрукованого на половину, з одного боку /сторінки 736-737,741,744-745,748-749/ і коректи одного аркуша передмови /з "объясненіем сокращеній"-8 стр.ненум./. В "Украиноведеніи" всіх нумерів мало бути 927, але надруковано на готових трьох аркушах 843:, отже залишилися не надруковани ми стор. 735,738:і 739.Стор. 740 очевидно вже мала або залишатися білою, або мати оглав "Украиноведенія", бо слідуюча 741 стр. вже є титульною для дальшого /не українського/ розділу:"Языкознание" /добавленія/.Составил А.Л.Бем", який розділ мав закінчити 1У вип. і "Обозреніе" за 1913 рік. *)

План "Украиноведенія 1913г" в цілому майже той, що і 1912 року. В розділі історії літератури в окремих рубриках дано зводку літератури про письменників, які користувалися більшою увагою в пресі 1913 року - Л.Українка, Коцюбинський, Франко,Шевченко,Федькович, Сковорода, Винниченко; тому, гадаемо, "Украиноведеніе за 1913 г." має і де-який практичний інтерес, крім чисто бібліофільського, і можна тільки пожалувати, що видання це так марно загинуло.

За відомостями "Отчетов" РАН за 1914-1920р.р. праця по складанню "Обозренія" продовжувалася й після 1913 року. Цілком було закінчено 1914 рік і по скороченому плану /тільки російські матеріяли/ 1915 та 1916 р. Тепер Комісія по складанню "Обозренія" при РАН вже не істнує /вона припинила роботу остаточно десь в 1920-23 роках/ і навіть з діячів її майже нікого не залишилося в Ленінграді. Спроби одшукати матеріяли огляду за 1914-1916 рр. успіху не мали.

"Обозреніе трудов"... мало собі попередники - це покажчики: "Славяноведение в повременных изданіях. Обозреніе за 1900г" та

справками в Бібліотеку вона не надходила і навіть невідома взагалі, а в Архіві її також не було відшукано.

Єдиний відомий досі нам примірник "Украиноведенія за 1913 год" зберігся був у редактора "Обозренія" проф. В.Б.Бенешевича; він складається з трьох цілком готових і сфальцованих аркушів /стр.687-734/, четвертого аркуша видрукованого на половину, з одного боку /сторінки 736-737,741,744-745,748-749/ і коректи одного аркуша передмови /з "об'ясненіем сокращеній"-8 стр.ненум./. В "Украиноведеніи" всіх нумерів мало бути 927, але надруковано на готових трьох аркушах 843:, отже залишилися не надруковани ми стор. 735,738:і 739.Стор. 740 очевидно вже мала або залишатися білою, або мати оглав "Украиноведенія", бо [illegible]

*) В.Н. Бенешевич свій примірник 1У-ої кн. "Обозренія" подарував ВБУ; в ньому рукою дописано з автентичних карток № 844-927, що мали міститися на недодрукованих сторінках 735,738,739. Таким чином примірник ВБУ має в собі "Украиноведеніе 1913г" в повному вигляді, і гадаемо, є уніком.

[illegible] користувалися більшою увагою в пресі 1913 року - Л.Українка, Коцюбинський, Франко,Шевченко,Федькович, Сковорода, Винниченко; тому, гадаемо, "Украиноведеніе за 1913 г." має і де-який практичний інтерес, крім чисто бібліофільського, і можна тільки пожалувати, що видання це так марно загинуло.

За відомостями "Отчетов" РАН за 1914-1920р.р. праця по складанню "Обозренія" продовжувалася й після 1913 року. Цілком було закінчено 1914 рік і по скороченому плану /тільки російські матеріяли/ 1915 та 1916 р. Тепер Комісія по складанню "Обозренія" при РАН вже не істнує /вона припинила роботу остаточно десь в 1920-23 роках/ і навіть з діячів її майже нікого не залишилося в Ленінграді. Спроби одшукати матеріяли огляду за 1914-1916 рр. успіху не мали.

"Обозреніе трудов"... мало собі попередники - це покажчики: "Славяноведеніе в повременных изданіях.Обозреніе за 1900г" та

"Славяноведеніе. Обзор книг, статей... за 1901г". СПБ 1903 изд. ИАН. По літературних відомостях, на другому випуску це видання припинилося. /див. "Обозреніе трудов по славяноведенію, извлеченія із протоколов заседаній сотрудников"...СПБ. 1914 стр. 3/ Але у В.Н.Бенешевича збереглася ще коректа трьох аркушів /стр. 41-48 та 2 арк. в гранках/ "Славяноведенія" за 1902- 1903 роки, яке, очевидячки, було складено і почато друком, але обірвалося й було зліквідовано. Мабуть, як і 1У книга "Обозренія" за 1913 рік. Ці аркуші "славяноведенія" за 1902-1903 р. од В.Н. Бенешевича також надійшли до ВБУ; до того в иншому місці ВБУ пощастило придбати перші, цілком готові аркуші цього видання. Отже весь комплект складається з сторінок 1-48 /44-та не видрукована/ і 18 гранок коректи /на одному аркуші/. В "Славяноведении" між иншим занотовано й українські видання; більшу ж частину /з стор. 25 до кінця/ присвячено полякам. Відомостей про цей огляд за 1902-903р., здається, немає в російській бібліографічній літературі, невідомим він залишився і Wikt. Hahn'ovi, авторові найповнішої "Bibliografji Bibliografji Polskiej. Lwów 1921/ Немає його і в б-ках РАН та Ленінградській Публічній.

Таким чином ВБУ матиме ці дві досить важливі для українознавства серії в винятковій повноті.

-"-"-"-

## Інформації

Д. Балика.

### КОНСУЛЬТАЦІЙНО- ВИСТАВОЧНИЙ Від. ВБУ за 1925/26 рік.

Консультаційно- виставочний відділ продовжує роботу, що її було ведено ще від початку 1925 року. Але до жовтня 1925 року консультація носила випадковий характер, більшість часу було одведено виставкам та бібліографічній роботі відділу. В цьому, відчитному році консультація набуває характеру систематичности

та притягає до себе увагу адміністрації ВБУ. Поширено склад відділу - на допомогу одному співробітникові, що виконував обов'язки і керівника, і техніка, і консультанта, і бібліографа і т.ин., було призначено ще 2-го робітника - О. Піскорську, яка й працювала з жовтня 1925р. до 16 квітня 1926 року. З 1-го квітня було дано, в звязку з зростанням вимог читачів, ще робітника С.М. Мотовилову, хоч вона працювала лише тричи на тиждень. З квітня цього року замісць О.Піскорської було призначено Л.Бондаренко.

Отже в відділі працювали: Балика Д.А.; О.Піскорська/ з 1/Х-25р до 16/1У-26р./; Л. Бондаренко /з 1/1У-26р./, та С.Мотовилова /з 12/1У 1926р. 3 дні на тиждень/.

Відділ не мав окремого помешкання й перебував весь час у кабінеті завідуючої читальнею. Багато часу йшло на біганину по різних поверхах будинку ВБУ для з'ясовування питань, що їх дуже легко можна було б з'ясувати, коли б наприклад мати в розпорядженні домофон.

Відділ не має також поки що засобів та матеріяльної можливости користуватися працею фахівців. Все ж таки робітники відділу справлялися з дуже відповідною роботою в ВБУ, так як і за її стінами.

## 11. КОНСУЛЬТАЦІЙНА РОБОТА ВІДДІЛУ

За 1925/26 рік подано 1040 довідок.

Що-місяця пересічно поступало /87/ запитань.

Загальну та наукову читальні Консультаційно- виставочний відділ обслуговував так:

| | Загальне число запитань | Наукові читачі | Загальна читальня |
|---|---|---|---|
| За жовтень 1925р | 53 | 9 | 44 |
| " листопад " | 82 | 30 | 52 |
| " грудень " | 73 | 13 | 60 |
| " січень 1926р. | 79 | 26 | 53 |
| " лютий " | 112 | 16 | 96 |
| " березень " | 96 | 20 | 76 |
| " квітень | 112 | 30 | 82 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| За травень 1926р. | 115 | 16 | 99 |
| " червень | 84 | 7 | 77 |
| " липень /зач. читальня не працювала/ | 24 | 4 | 20 |
| " серпень/ зач. чит. не працюв./ | 35 | 23 | 12 |
| " вересень | 175 | 31 | 144 |
| | 1040 | 225 /22%/ | 815 /78%/ |

Наукові читачі подали 225 запитань- 22% запитань, що їх одержав відділ в 1925/26 році.

Відділу довелось працювати з вимогами таких читачів ВБУ: академика Міщенка, акад. Крилова, акад. Липського, наукових робітників: Квітки, Черкаського, Старицької-Черняхівської, О.Самійленкової, Носіва, Тимченка, Житецького, Денисенка, Глушка, Ф. Ф. Савченка, С.Буди, Шаровольского, Щербаківського, Шведкової, Курца, Кащенка, Лазаревської, Левицького, Пожарського, Кістяківського, Берен-Кістяківської, Десняка, Довганя, Окиншевича, проф. Яворського, Лапинського, Павелко- Черського, Матросова й багато багато инших.

Як видю з таблиць - йде безсумнівне зростання запитань. Треба взяти на увагу те, що відділ не оголошував про свою роботу /не виставлено об'яв, навіть написів то що/; над консультацією безпосередньо відділ працює тільки 3 рази на тиждень / через день/ через те, що він веде ще багато бібліографичної, та виставочної роботи. Запитань було б значно більш, як би оддатися цій праці цілком, та поставити як слід рекламування відділу, установити телефон, звязатись з різними інституціями, особами то-що.

Як відділ задовольняє запитання читача?

Про це свідчить таблиця:

| | Подано запитань | Видано матеріял | Одмовлено /не знайдено/ | Одмовлено в %% |
|---|---|---|---|---|
| X-1925р. | 53 | 48 | 5 | 9,4 |
| XI - | 82 | 78 | 4 | 4,9 |

| | Подано запитань | Видано матеріял | Одмовлено/ не знайдено/ | Одмовлено в % |
|---|---|---|---|---|
| XII-25р. | 73 | 66 | 7 | 9,6 |
| I -1926 | 79 | 73 | 6 | 7,6 |
| 11 " | 112 | 102 | 10 | 8,9 |
| Ш. " | 96 | 89 | 7 | 7,3 |
| 1У. " | 112 | 104 | 8 | 7,I |
| У. " | 115 | 96 | 19 | 16,5 |
| УІ. " | 84 | 72 | 12 | 14,2 |
| У11 - | 24 | 20 | 4 | 16,6 |
| УШ. " | 35 | 33 | 2 | 5,7 |
| 1Х. " | 175 | 147 | 28 | 16,0 |
| | 1040 | 928 | 112 | 10,7% |

Отже не задоволено 10,7%, задоволено 89,3%.

Найбільш невдала була робота консультаційна в червні та в липні- коли відсоток незадоволених запитань читачів дійшов аж до 16,6

Характер запитань - справок:

в відсотках маемо:

| Відділи | Запитання | В %% до загальн. числ. |
|---|---|---|
| 01÷02 | 49 | 4,7 |
| 1. | 22 | 2,1 |
| 2 | 3 | 0,3 |
| 3 | 119 | 11,4 |
| 31÷338÷38 | 165 | 15,9 |
| 37 | 66 | 6,3 |
| 4 | 39 | 3,8 |
| 5 | 54 | 5,2 |
| 6 | 84 | 8,1 |
| 61 | 61 | 5,9 |
| 62 | 77 | 7,4 |
| 63 | 29 | 2,8 |

24,2

| Відділи | Запитань | В %% до заг. чис. |
|---|---|---|
| 7 | 44 | 4,2 |
| 8 | 68 | 6,5 |
| 9 | 106 | 10,2 |
| 91 | 39 | 3,8 |
| Іконографія | 3 | 0,3 |
| Не з'ясовано | 12 | 1,1 |
| Всього | 1040 | 100% |

На першому місці запитань справок з приклад- знаннів - 24,2%

На другому: економ.географ.,статистика,різні відомости про господар. стан того чи иншого району - 15,9%

Потім: соціяльні знання - 11,4%

історія - 10,2%

істор. літ-ри,критика - 6,5%

педагогика - 6,3%

чисті науки - 5,2%

бібліотекознавство - 4,7%

Мистецтво - 4,2%

Мова - 3,8%

Заг. географ., мапи різні - 3,8% й т.и.

Як взяти на увагу, що запитання з економ. географ. та статистики тісно звязані з діпломними роботами, що темою мають теж різні питання з прикладних наук /будова електричної станції и т. ин./,- можна вважати, що 24,2+15,9= 40,1% запитань маємо з прикладних знаннів,соціяльні зання дають 11,4% запитань - чверть суто - техничних, прикладних вимог.

Зразки справок: 1." Просьба подобрать литературу по вопросу электрофикации г.г. Василькова, Клинцов,Гомеля, Ромен, Малина,Лубнов, Проскурова. Сведения нужны следующего характера: 1/ количество жителей и распределение по соц. составу; 2/ количество предприятий, пользующихся механическими двигателями / как тепловыми,

так и другими/; 3/ кустарные мастерские по профессиям; 4/ жилая площадь и длина улиц; 5/ топливные рессурсы данногоь города и района; 6/ расход воды реки данного города в часах в засушливое время; 7/желательно охватить район размером в 20-30 верст. Указанные сведения необходимы для дипломной работы по постройке центральной электрической станции в указанных городах"/Справка ч.404,5/У 1926р/.

11. "Статистика промышленности Волынской губ. за 1923-24 и 1925" /ч.550-14/У1-1926/.

Ш. "Язвы желудка. Какая имеется литература по этому вопросу /ч.785 21/1Х-1926/

1У. " Крематорій, як його будувати" /з Комунвід.Київ/

У. "Лит-ра по вопросу об облагораживании, мерсеризации хлопчатой бумаги. /ч.674 4/1Х-1926/

1-У Зразки звичайної справки:

У1. "Матеріял до Жовтнев. революції"/ Справка ч.41 29/Х 1925р. Зразок легк.справки/.

УІІ. " Все що є про Amygdalin, та глюкозу для дипломн. робои" / Зразок трудної справки, яку було всеж таки дано ч.30 від.11/ХІ-1925р./.

Консультац.-вистав. відділ весь час давав виключно бібліографичні справки. Конкретно: вії 1/ надсилав відповідний матеріял читачеві до читален /загальної та наукової/- до 10 книж.; чи 2/ подавав бібліографичний спис в тих випадках, коли треба булоб надсилати багато книжок /більш 10-ти/.В багатьох випадках читачеві подавали так книжки, як і спис літератури. Відділ повідомляв читача про термін, коли буде надіслано відповідь і в більшости надсилав матеріяли на 2-й, чи на 3-й день після замовлення. В разі одмовлення - читач одержував через читальню відповідну записку.

Техніка справок:

Ми не подаемо тут методологію справки, але все ж таки зазначимо техничну сторону консультативної роботи: в відділі складено : 1/ особовий бланк- вимогу читача, на якому читач зазначае, що йо-

му потрібно;

2/ Книжку вимог, в яку записують в відділі всі вимоги в порядку поступлення, кожну за своїм номером. Цей № ставиться и на вимотах;

3/ картотеку вимог - збірку заповнених бланків, на яких зазначено: а/ вимогу читача, б/ відповідь, що її подано відділом, в/ предметове слово-"тему вимоги".

Картотека розміщується за абеткою предм.слов./тем./.

4/Квітанційна книжка - на талоні зазначена кількість надісланих книжок; на корінці - розписка читача, що одержує надіслані книжки. Книжки надсилаються не через Консультативний відділ,а з тих книгосховищ, де їх консультант знаходить. Нарешті,

5/ найбільш цікаві відповіді дають можливість поповнити тематичний каталог, що його веде Консультативно- виставочний відд. На зібраний консультантом матеріял складаються картки,які вливаються в тематичний каталог за тою системою, що її висунуть під час справки.

Облік праці Консулбтативного відділу ведеться:

б/ на окремих листах, що-місячно.

## Ш. БІБЛІОГРАФИЧНА РОБОТА КОНСУЛЬТАТИВНО-ВИСТАВОЧНОГО ВІДДІЛУ.

Консультативно- виставочний відділ розпочав бібліографичну роботу ще в тому році В 1925/26 р. покажчики друковано в ж. "Життя й Революція", а потім в ж. "Україна" Крім співробітників відділу: Д. Балики та Л. Бондаренко, в бібліографичній роботі відділу в 1925/26 р. брали участь: О. Карпинська, Ф. Максименко та Б. Зданевич.

Силами цього гуртка було надруковано бібліографичні покажчики:

1/ "Жовтень"Від 1905р. до Жовтня 1917р. Жовтень на Україні. /Життя й Револ. 1925 ч.10/

2/ 1905 рік на Вкраїні /Ж.йР. 1925 № 11/.

3/ Декабристи /Ж.йР.1925 №12/.

4/ Нова лит-ра про Т.Г. Шевченка /Ж.йР.1926 ч.1/.

5/"Лютнева революція" /Ж й Рев.1926 ч.1/

6/"Хемія на війні та у мирному житті" /Ж.иР. 1926 ч.2-3/

7/"Франко Іван" /Ж.иР. 1926 ч.5/

8/"Краезнавство" /Ж й Р.1926 ч.7/

9/"Нові підручники та учбов а література /Ж. и Р.1926 ч.11/

10/"Драгоманів /Україна" 1926 ч.4/.

11/ Списки нової літератури з красного письменства /Життя и Revol. 1925р. ч. 10 и 11; 1926р.ч.1,2-3, 6,8,9/

Крім того виготовлено до друку покажчики статтів та книжок по краезнавству майже вичерп. за рфки 1917-1925.

Бібліографична робота відділу полягала також в складанні тематичного каталогу відділу, який зараз /на 1 жовтня 1926р/ має біля 35.000 карток - /з карток до виставок, з карток на книжки до консультації читачів і з карток, що їх склав відділ для бібліографичних покажчиків в журналах "Ж.и Рев" та"Україна"/.

На 1/Х-1925 р. відділ нарахував 17.000 карток / в тому числі картотеку до питання пробпродукц.сили УСРР -5.500 карток/.

На 1/Х-1926р. " " 35.000 " " "

Рубрик картотека має 541, не рахуючи низки підрубрик. Такі рубрики як "1905" мають біля 2.000 карток.

## 1У. РОЗДІЛ ПИТАННЯ з БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА

1/ Консульт. Виставочн. відділ брав участь в "Першій Конференції Наукових Бібліотек УСРР" й робив доповідь: а/Активізація роботи в наукових бібліотеках, в/а також виступав на конференції по питаннях бібліографії /прикладної- рекоменд. та критичн./ та предметового каталогу.

2/Участь в Комісії для вироблення рубрик предметового каталогу для підручн. б-ки.

3/ Участь в Комісії для вироблення предметн. рубрик по краезнавству й українознавству.

4/ Розпочато роботу вивчення українн. читача ВБУ /на підставі анкет за лютий 1925р./.

5/ Зроблено 2 доповіді на пленумі Науково-Дослідч. Відділу Бібліотекознавства, а саме: а/ Сучасні течії та напрямки в справі вивчення читача; б) Перший Всеукраїнський Бібліотечний З'ї"зд в Харкові.

## У. ПЕДАГОГИЧНА РОБОТА К. В.Відділу

Переведено /разом з завідуюч. читальнею О Карпінською/ підготування робітників для наукових та вузівських бібліотек з 2 групами слухачів. Заняття були тричі на тиждень, продовжувались з жовтня 1925р. по 28 травня 1926 р. За програмом курсів Консульт. Вистав. Відд. зроблено кілька доповідів.

## У1. ВИСТАВКИ КНИГ у ЧИТАЛЬНЯХ ЗАГАЛЬНІЙ та НАУКОВІЙ

У відчитному 1925/26 році маємо таку таблицю виставок:

| | | Тривалість днів: | Виставлено книжок: |
|---|---|---|---|
| 1. Нова періодична література | з 1/Х-25р. по 3/х | 3 | 143 |
| 2. Політграмота | " 1/Х " " 10/Х | 9 | 305 |
| 3. Економика України | " 3/Х " 10/Х | 7 | 80 |
| 4. Україн. мова | "10/Х - 2/ХІ | 23 | 340 |
| 5. Жовтень | " 2/ХІ " 13/ХІ | 12 | 320 |
| 6. Новоруський | "14/ХІ " 23/ХІ | 9 | 24 |
| 7. Нова Укр.літ-ра | "17/ХІ " 23/ХІ | 5 | 128 |
| 8. 1905р. Цікл.1 | -25/ХІ " 9/ХІІ | 13 | 341 |
| 9. 1905 " 11 | 9/ХІІ " 18/ХІІ | 9 | 327 |
| 10. 1905 " Ш. | 19/ХІІ 29.12 | 7 | 187 |
| 11. Декабристи | 2/І 1926 13/І | 9 | 170 |
| 12. 9 січня /1905р. цикл 1У/. | "16/1 20/І | 4 | 126 |
| 13. Ленін в укр. виданнях | "21/1 2/2 | 10 | 326 |
| 14. Нова моногр. література | " 4/11 10/2 | 6 | 200 |
| 15. Нові журнали на Україні | "11/11 20/2 | 9 | 250 |
| 16. Хемія на війні та в житті | -22/2 8/3 | 13 | 185 |

| | | Тривалість днів | Виставлено книжок |
|---|---|---|---|
| 17. | Шевченко з 9/Ш 1926 по 26/Ш | 12 | 250 |
| 18. | Нова література 3I/Ш " " 19/1У | 17 | 200 |
| 19. | Нова періодика 20/1У " 4/У | 11 | 200 |
| 20. | Укр. мистецтво 7/У " " 15/У | 8 | 237 |
| 21. | Іван Франко 21/У " 10/УІ | 16 | 270 |
| 22. | Нові Журнали 12/УІ " " 15/УІІ | 28 | 150 |
| | Наукова читальня: | | |
| 23. | Нові книжки 6/1Х " 24/1Х | 17 | 177 |
| 24. | Наук.рос. журнали 16/1У " 28/1У | 12 | 200 |
| 25. | Мистецтво на чуж.мовах 28/1У - 24/У | 26 | 80 |
| 26. | Постійна виставка: нова закордонна перідодика | Виставлено за рік: | 1862 |

---

ВСЬОГО виставлено за рік 7078 кн. од.

Спеціяльними об'явами Читальня та Консультативно-Виставочний відділ інформували читачів про виставки та про одержання кожної нової партії закордонної літератури.

З прилюдних виставок найбільшими були: 1/ 1905р, 2/ Шевченко, 3/ Іван Франко.

До більшости виставок виставлялися спеціяльно складені картотеки, які потім входили в загальний тематичний каталог Консультативно Виставочного відділу.

-"-"-"-"-"-"-

## З ЖИТТЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

С.М. Мотовилова дала в розпорядження редакції листа, адресованого їй одним американським товаришем, що працює в Ню-Йоркській Публічній Бібліотеці. Лист датований днем 16-го червня 1926 року. Подаємо з цього листа ті уступи, що дають картину бібліотечного життя по той берег океану.

"Останні два місяці ми були зайняті річною перевіркою книжного фонду; це річ дуже важлива, бо читачі мають у нас вільний доступ до полиць і при перевірці ми викриваємо, яких книжок нема на місцях, а після того або ставимо книжки на належні місця, або, як що книжка зникла, витягаємо картки з словарного та систематичного каталогів./Останній є в той самий час також топографічним каталогом.С.М./.

Само собою зрозуміло, що ми видаємо всяку книжку, котра має яке-небудь значіння, як що її вимагають - ми маємо "резерв" ходових книжок. Коли читач не знаходить потрібної йому книжки на полиці, то він пише своє прізвище,вказує автора та заголовок,і,коли ми маємо книжку, то даємо читачеві вказівку. Коли книжки нема в данній філії, то її спроваджують з иншої філії; коли на книжку є багато вимог, то бібліотека купує її;для читачів нема ніяких обмежень і кождому вільно вимагати того, що йому потрібне.

Колежі та школи часто присилають бібліотеці списки книжок, потрібних учням, і бібліотека купує книжки чи для читальні, чи для відділу, що видає книжки додому.

Нові поступлення ми виставляємо і звертаємо на них увагу за допомогою списків.У нас в ужитку словарні каталоги або покажчики. Бібліотекарі учать школярів в класах, як користуватися каталогами, а через те всі, що перейшли через публічні школи, уміють обходитися з каталогами, а також знайомі з розстановкою книжок.

Класифікація та каталогізація книжок знаходяться в руках досвідчених каталогізаторів, а тому всі ці роботи виконуються одноманітно по всіх філіях, що видають книжки додому.

У нас заведено словарний каталог. /Кожда книжка, незалежно від того, чи вона знаходиться в загальній книгозбірні чи у відділі, поміщається в каталозі під одною або під кількома рубриками. Одна картка стоїть під прізвищем автора, друга під першим словом заголовка і третя під предметом. В залежності від того картки називаються авторськими, титульними та предметовими. Каталог, в котрім всі три роди карток упорядковано в одну абетку, називається словарним картковим каталогом. Подано за М. Гетчінс, А.С. Джонсон та М. Уіліямс. Провідник до користування бібліотеками. С.М./. Всі книжки порядкуються під автором та під заголовком, а деякі під предметовими рубриками; роблять також аналітичні картки. Таким чином є книжки, що на них пишеться тридцять і навіть більше карток. Однак через те, що всі картки порядкуються за абеткою, то легко знаходити потрібних авторів та потрібні предмети, а при системі відкритого доступу до полиць читачі дуже добре дають собі раду. Яка Ваша думка про те, щоби давати публіці доступ до книжок, і чи робиться це у Вас?

Думаю, що Ви будете мати місячну відпустку так само, як і ми. Я буду спочивати в серпні і виїду в гори до Нюгемпшіра".

-"-"-"-"-

## ВІДДІЛ УКРАЇНІКА

В наступному році відділ передбачає спланувати свою роботу так, щоб найбільше сил і часу використати на підготовку до складання бібліографичного українознавчого репертуару. З цією метою, поперше, буде обмежений обсяг літератури, яку будемо опрацьовувати. До опрацьовання буде йти лише обов'язковий примірник, а з инших поступлень лише видання з 1925 року. Решта поступлень буде упорядковуватись в двох напрямках:

1/ авторизовані твори будуть розміщатись за абеткою авторів, чи назв; (твори одного автора)

2/ Неавторизовані будуть розміщатись по колишніх губерніях і

повітах. В межах губерній матеріял буде розміщатись за предметами. Гадаемо, що великих партій видань цього [redacted] як-раз характеру не буде, тому сил на таке загальне упорядкування згаданої літератури буде витрачена мінімальна кількість. Упорядкування ж дасть можливість з одного боку використовувати матеріяли, і задовольняти вимоги читача, з другого боку переводити докомплектування краезнавчих фондів.

Звільнивши таким способом частину сил, які будуть в розпорядженні відділу, можна буде виконати певну підготовчу роботу по лінії бібліографичного репертуару. Поперше маемо об'еднати каталожно всю Україніка, яка е в ВБУ, крім періодика, рукописів і стародруків. Далі маемо скласти картотеку на ту україніка, яка е в бібліотеках Києва. Ще далі маемо скласти картотеку на україніка, якої не мають ні ВБУ, ні бібліотеки Києва. Рядом з цим маемо підсумувати и схарактеризувати існуючі українознавчі бібліографичні покажчики.

Трудно говорити, що именно з наміченого пощастить відділу виконати в наступний 1926/1927 рік. Але мусимо організувати й розпочати роботу з тим, щоб після року роботи мати певні конкретні наслідки.

Крім цієї підготовчої роботи, ми не можемо не взятись за якесь ударне бібліографичне завдання. Яке саме, поки що рано говорити. Ми хочемо лише, щоб це завдання було точно визначене й окреслене. Хочемо також, щоб всі бібліографичні завдання: і ті, що їх намічае для себе відділ Україніка и ті, які можуть виставити инші відділи ВБУ, щоб всі ці завдання мали единий регулятор, коли будемо зреалізовувати свої наміри, й плани. Конкретно кажучи, потрібний спеціяльний осередок у ВБУ, де б об'еднувались всі бібліографичні завдання ВБУ, де б вони методологично обмірковувались і де б планувалась і розподілялась робота виконання чергових бібліографичних завдань.

Найкращим, на нашу думку, а разом і на думку инших то-

варишів, з якими нам доводилось говорити про цю як-раз тему, регулятором була б бібліографична секція нашого науково-дослідчого осередку. Гадаємо, що про організацію цієї секції слід взятись в найближчий час.

-"-"-"-"-"-"-

С. Р-ий

## "КИЇВ" у ВІДДІЛІ УКРАЇНІКА.

### I. Заснування - влаштування.

"Київ", що впорядкування його переведено на протязі лютого - березня біжучого року, містить у собі по-над 3.000 назв, розподілених по таких розділах: 1/ провідники по Київу, календарі, інформаційні видання -175; 2/церкви та манастирі Київа, церковне життя -125; 3/ соціяльно-політичне життя -75; 4/статистика-50; 5/робітниче життя -15; 6/професійне життя -30; 7/кооперативне -35; 8/партійне -22; 9/фінанси -75; 10/юридичне життя, право й суд -50; 11/адміністрування/Київське Губ. Земство, Повітове, Київська Дума, розпорядження Генерал-Губернатора/-250; 12/Військова справа -35; 13/благодійність -200; 14/освіта загалом-1000; 15/Українська Академія Наук -1/; 16/торгівля, транспорт, промисловість -250; 17/мова -4; 18/природа-75; 19/техніка, ремісництво -50; 20/книжна справа -3; 21/медицина -150; 22/сільське господарство -200; 23/мистецтво -50; 24/літературне життя-65; 25/ історія, археологія, топографія за часів давніх, музеї -175; 26/біографії -225. Крім того 27/50ч.ч. "Описей книг Киевского Центрального Архива"; 28/ 44ч.ч. АЮЗР; 29/ 12ч.ч. ЮЗО и РГО; 30/18 ч.ч. П.К. для разбора древних актов. Разом близько 3500.

### II. Планування роботи надалі:

Дальша робота мусить розгорнутись в напрямку з'ясування матеріялів що до Київа, які має ВБУ по инших своїх відділах - по-перше, по її філіях - по-друге, що мається взагалі по бібліотеках Київа - по-трете. Кінцева мета- скласти картотеку й видати покажчика літератури.

Роботи безліч. Вона цікава своєю новиною, вабить бібліографа своєю, так би мовити, незайманістю. На роботу цю заслуговує вже "мати городів руських",[1] "суперник берла Царіградського",[2] "препишний і дійсно царський город", що "викликає до себе якесь особливе почуття пошани, як колиска величезної держави",[3][4] культурна столиця УСРР - Київ.

-"-"-"-"-"-

О.П.

## ВІДДІЛ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА.

Минулого року Відділ Бібліотекознавства продовжував збирання й упорядковування матеріялів, так книжкових, як і річевих, що стосуються до бібліотекознавства й книгознавства взагалі. За рік відділ прийняв до 5000 кн. одиниць /як не рахувати листівок, що їх надійшло понад 1.500/. Всього книжок на 1/X 1926 р. Відділ налічував до 16 тисяч. Отже за 2 роки Відділ виріс у досить солідну фахову бібліотечку, що вже в значній мірі може задовольнити й задовольняє читачів, які цікавляться питаннями книгознавства і бібліотекознавства з'окрема.

Через брак робочої сили в Відділі більша частина книжок залишається ще не закаталогізована, але майже всі книги роз-

---

1/ Літопис за Іпат. сп. стор. 13.

2/ Ад. Бременський -"Gesta Hammaburgenses ecclesiae pontificum". -l. IУ, р.р. 312-313. Року 1072.

3. Сиг. Герберштейн -"Rerum Moscoviticarum commentarii" Рік 1517.

Цікаво, що на прикінці XУI-го стор. на Заході про Київ в минулих часів був розповсюджений такий гекзаметр невідомого поета: „Nómen habét magnúm spatiósa Kiówia quóndam"...

"Велике має ймя колись величезний Київ"...

Див. Stanisl. Sarnicki — „Annales"... Рік 1585.

4/ "Записки гр. Сегюра о пребываніи его в Россіи в царствованіе Екатерины II /1785-1789/ Спб. 1865. Перевод с французскаго.-

сортовані й упорядковані за децимальною системою класифікації та за абеткою й приступні читачам для використання. З матеріялів не книжкових Відділ придбав минулого року до 300 річей, які ввійшли до складу експонатів Музею Бібліотекознавства. Ці матеріяли теж розсортовані й приступні для використовування. Здебільшого це зразки бланків, карток, абенементів та инше приладдя бібліотечної техніки ВБУ, та инших б-к СРСР.

Разом зі збиранням та упорядковуванням книжних та музейних матеріялів, Відділ видава ці матеріяли для використання. Минулого року було видано книжок на абонементи -2.681, до загальної читальні -688, для використання в Кабінеті Бібліотекознавства -8.628, всього було видано за рік - 11.997 кн. од. Порівнюючи з попереднім роком, використання відділу читачами збільшилося значно /в 1924-25 році за півроку видано було коло 2.000 кн/. Помітна тенденція й дальшого зростання числа відвідувань Відділу. Основним контингентом читачів є бібліотекарі ВБУ й инших бібліотек, далі наукові робітники і звичайні відвідувачі, що користуються книгами через загальну читальню. Минулого року для більшої зручности користування книжками Відділу перейшов на систематичну розстановку книжок за децимальною системою та за Кетерівськими знаками.
Крім видачі книжок, в більше як 200 випадках, відділ задовольняв відвідувачів консультацією та інформацією з різних питань бібліотекознавства. За такими консультаціями та інформаціями звертались бібліотекарі, студенти вузів та наукові робітники.

Що до дальшої роботи Відділ ставить найближчим своїм завданням укомплектування своїх фондів шляхом - 1/вилучення і скупчення у себе книгознавчої літератури, що є ще в инших відділах та філіях ВБУ; 2/ шляхом виписки та купівлі; 3/шляхом обміну. Для цього відділ складає картотеку дезідерат. Другим першочерговим завданням Відділ ставить поповнення Музею бібліотекознавства матеріялами, що ілюструють стан бібліотечної праці та різних стадій її в різних бібліотеках не тільки СРСР, а й усього світу.

Крім цих завдань Відділ намітив собі й инші важливі праці, які за відсутністю працьовників у Відділі не можуть переводитися тепер, а залишаються в плані надалі.

Праці такі: 1/розпис статтів з книгознавства, що містяться в збірниках та журналах; 2/ складання предметового каталога з книгознавства для Київських, потім і инших українських бібліотек; 4/бібліографія українського книгознавства.

У ~~наступному~~ біжучому академичному році Відділ Бібліотекознавства бере участь в праці з практикантами, обслуговуючи їх потрібною літературою, влаштовуючи для них виставки літератури з тих,чи инших питань бібліотекознавства, та притягаючи їх до робот з матеріялами, що їх збирав Відділ для Музею.

-"-"-"-"-"-"-"

Е.М. Марківський

Бібліографічні матеріяли до вивчення,порядкування, описання і збереження графіки.

1/ Адарюков,В.Я. 1923 - Офорт в России. Искусство.1923 № 1.

2/ Адарюков, В.Я. 1912- Очерк по истории литографии в России. Аполлон. 1912. январь. Отр. СПБ.1912.73 стр. Рец. 1/Рус. Библ. 1912.Ш.86-89 /Н.С./ ~~Ответ~~ Відповідь:Рус.Худ.Летоп.1912.апрель - май,№ 8-9,стр. 116-119. 2/ Старые Годы. 1912. ноябрь- декабрь, 48-49 /М.Остроградский/.

3/ Адарюков,В.Я. 1924- Русская гравюра и литография.Материалы для библиографии. Перечень журнальных и газетных статей с 1807 по 1923 год. /Граф. Иск. 1924.1.78-82/.

4/ Адарюков,В.Я. 1924 -Русская гравюра и литография. Материалы для библиографии. Перечень журнальных и газетных статей с 1807 по 1923 год. /Див. Графическое Искусство.1924,№1 январь-февраль,стр. 78-82/ /Передмова +102 №№ біб. матер./.

5/ Адарюков,В.Я. 1924.- Секция полиграфических искусств Ака-

демии Художественных наук. /Граф.Иск. 1924.№ 1,стр.72/ /3 групи секції I/ книгознавча, що має на меті: 1/ вивчення книжки і 2/ вивчення техніки книжки; II.друкарсько-графічна з двома основними завданнями: 1/ вивчення граф. мист. у вузькому розумінні- гравюра,всі види її, літографія, малюнок, 2/ вивчення акцидентного друку, як галузи застосованої графіки: плакат, реклама, етикетка, обгортка, емблема, графіка, звязана з художнім виробництвом; Ш.Бібліотечна -вивчення питань бібліотечного порядку.Секція між иншим розробляє питання про те, як пристосувати десяткову систему до книжок з мистецтва/

6/-------------- 1925.- Бібліографія мапи в Америці /Див. Нова Книга.1925.№7-8,стр. 63/./Замітка про роботу Книгозбірні Конгресу Ам. Спол. Штатів. В основу класиф. кладе принцип географічний, відкидаючи хронологічний. Згадує про книжку "Філіпса" Замітки в справах каталогів, збереження и класифікації ландкарт та атласів", та инші роботи в цьому напрямку/.

7/ Виноградов С.П. 1910.- Русская Гравюра в XIX веке.Доклад. Изв.О-ва преподав. граф. иск. 1910. Приложение К-№4.

8/ Гарелин, Н. 1925.- Полиграфическая Секция Рос. Акад. Худ. Наук. /Див. Гравюра и Книга. 1925.№1-2,стр. 64-67/. /Згадка про доповідь Фабриканта:"Обзор систем научно- художествен. классификаций". Перевагу дає системі Біб. Конгресу у Вашінгтоні і практиці Кол. Відділу Мистецтв Рум. Муз./.

9/ Гассельблат,Ю.Г. 1887.- Гравирование на дереве в России. Вест. Изящных Искусств. 1887.УI.492-508.

10/ Голлербах, Э.Ф. 1923- История Гравюры и литографии в России". Москва Гиз. $8^{o}$ /26,5x17,5/, стр.217+3 нен.

11/ Эттингер,П. 1924 - О мелочах гравюры. /Гравюра и Книга. 1924. 2-3,стр. 45-54/Про petite estampe, нім. Kleingraphik адресові картки, білети-запрошення, візитні картки, художній плакат, рекламне оголошення, прейскурант, марки,ілюстровані програми, похоронні картки, художні меню, дипломи - гравюровані,літографовані; можна зарахувати і фотомеханічні способи репродукції. Після статті коротка бібліографія/.

12/ Р.Е. 1924.- Утрехтский Кабинет по изучению гравюрных

12/ Р.Е. 1924.- Утрехтский Кабинет по изучению гравюрных техник. /Грав. и Книга 1924.2-3. Хроника Запада, стр.97-98/ /Особливості кабінету; принципи класифікації та каталогізації, застосовані до цього кабінету/.

13/ Сидоров, А.А. 1924.- Материалы для библиографии современной русской графики /См. Грав. и Кн. 1924.1, 39-43/ /Передмова Сидорова ÷ 4 стр. бібл. за такими розділами: I. Общие труды.- Альбомы графики.-Графика и гравюра.-Книжные знаки.-Обложки /и искусство книги/-Плакаты; II. Русские графики /В примітці перед. бібл. визначено методи опису/.

14/ Сидоров, А.А. 1923.-Русская графика за годы Революции 1917-1922. Москва. Дом. Печати /18x13/ 113÷3 нен. стр. ÷91 репр. Рец. Адарюков, В. Графич. Искус. 1924, стр. 73-74.

15/ Фабрикант, М. 1924- К вопросу описания книг с репродукциями /Гравюра и Книга. 1924.2-3, стр.19-22/ /Порушує питання про те, що час уже детальніше описувати ілюст. видання. Вказівки робить тільки загальні/.

16/ Goldberg, Hermann. 1899.- Die Graphik in Russland. / Dub. Deutscher Buch= und Steindrücker /1899 Heft II-III, стр. 204-206/.

17/ Rouveyre, Edouard. Connaissances nécessaires à un bibliophile, t. IX. Paris. Edouard Rouveyre, 5-e éd. /21x13/ 12 n.n ÷ 186÷4 n.n. A ill. 1 ill. hors Texte /Стр.130-131.-Класифікація гравюр і вказівки, як їх зберігати. До IX тому додано обіжника. Комітету 13кл. Загальної Виставки 1900р. з короткою класифікацією афіш/.

-"-"-"-"-

# Грошове справоздання.

Лишилося від попереднього справоздання (див.ч.2-3 "Бібліотечного Журнала") I4 карб.72 коп.;пожертвували:Г.Ф.Вовк - 50 коп. П.Ф.Терлецький - 50 коп.,П.Е.Горянський - 50 коп.,С.П.Постернак - 5 карб.,Ю.П.Дияківський - 50 коп.,Н.В.і О.В.Піскорські - - I карб.,Ф.П.Максименко - I карб.20 коп.,Н.Г.Іванець - 90 коп., Л.І.Губська - 90 коп.,С.В.Ркліцький - 2 карб. - всього:27 карб. 72 коп. Витрачено:друковання ч.4-5 I4 карб.40 коп.,оправа 75 коп.,друковання ч.6-8 9 карб.20 коп.,копірка 2 карб.40 коп., оправа 75 коп. - всього 27 карб.50 коп. Лишається у видавничім фонді 22 коп.

Редакція.